

412

5. Ünite

ÇEVRE ve TOPLUM

1. Doğadan Nasıl Yararlanıyoruz? 154
 2. Çevre Sorunları 156
- Konu Değerlendirme Testi 158

Doğadan Nasıl Yararlanıyoruz?

413 414

İNSANLARIN DOĞAL ÇEVREYİ KULLANMA BİÇİMLERİ

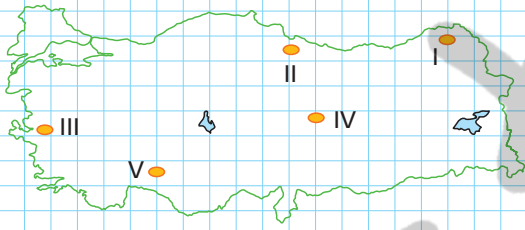
İnsan doğal çevre ile her zaman etkileşim içinde olmuştur. **Avcılık** ve **toplayıcılık** döneminden günümüze kadar bu etkileşim süregelmiştir.

Teknolojinin gelişmediği zamanlarda insanın doğa üzerindeki etkisi daha sınırlıyken **Sanayi Devrimi'nden** sonra bu etki kendisini daha fazla hissettirmeye başlamıştır.

Sanayi Devrimi'nden sonra **üretim** artmış, üretime bağlı olarak hammadde ihtiyacı doğmuştur. Buna bağlı olarak da insanın doğa üzerindeki etkisi artmıştır.

? Örnek 1

? Çözüm 1

Nüfusun fazla olduğu bölgelerde insanın doğa üzerindeki etkisi de oldukça fazladır. Harita üzerinde verilen I, II, IV ve V nolu bölgeler nüfusun seyrek olduğu bölgelerdir. Dolayısıyla bu bölgelerde insanın doğa üzerindeki etkisi azdır. Fakat III nolu bölge İzmir'i göstermektedir. Nüfusun fazla olduğu bu bölgede insanın doğa üzerindeki etkisi de fazla olacaktır.

Yukarıdaki harita üzerinde belirtilen noktaların hangisinde insanın doğa üzerindeki etkisi diğerlerine göre daha fazladır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

Notlarım

İNSANIN DOĞAL ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İnsan yerleşik hayata geçtikten sonra yaşadığı yerlerde doğada çeşitli değişimlere sebep olmuştur.

Doğal Bitki Örtüsünde Meydana Gelen Değişimler

İnsan birçok beşeri faaliyeti ile yeryüzündeki doğal bitki örtüsü üzerinde çeşitli tahribatlar meydana getirmiştir.

Tarım, yerleşim yeri, sosyal tesis ve sanayi faaliyetleri için bitki örtüsü yok edilmiştir.

Yüzey Şekillerinde Meydana Gelen Değişimler

İnsan çeşitli amaçlar için yerşekilleri üzerinde değişimler yapmıştır.

Örneğin, **Eğimli yamaçlar taracalandırılmış**, madencilik faaliyetleri için dağlarda kazılar yapılmış, **denizler doldurularak yeni yerleşme alanları oluşturulmuştur.**

Su Kaynakları Üzerinde Meydana Gelen Değişimler

İnsanlar akarsuların ve büyük nehirlerin akışını değiştirmişlerdir. **Tarımsal alanları sulamak** ve **sehirlere su sağlamak** için barajlar yapmışlar, **sel baskınlarına güvence olması** için setler oluşturmuşlardır.

İklim Üzerinde Meydana Gelen Değişiklikler

İnsanların atmosfere gönderdiği atıklarla **küresel ısınma** ortaya çıkmıştır.

resim

? Örnek 2

İnsanın doğal çevre üzerinde etkisi olduğu gibi doğal çevrenin de insan faaliyetleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ancak insanın doğal çevre üzerindeki etkisi bazen olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bu olumsuz sonuçlara örnek olarak gösterilemez?

- A) Tarla açmak için ormanlık alanların yok edilmesi
- B) Fabrika atıklarının denizlere veya akarsulara bırakılması
- C) Akarsular üzerine baraj kurularak enerji üretiminin sağlanması
- D) Su kaynaklarının bilinçsizce sanayi ve tarım faaliyetlerinde kullanılması
- E) Atmosferde biriken zehirli gazların küresel ısınmaya neden olması

? Çözüm 2

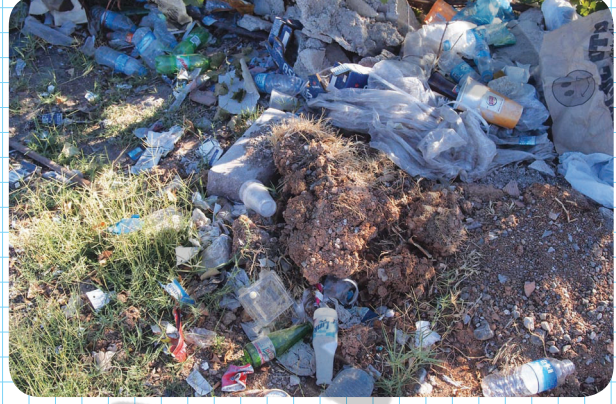
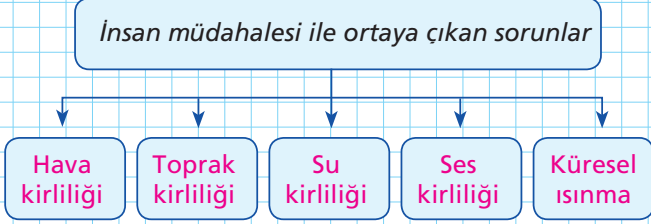
Ormanların yok edilmesi, fabrika atıklarının denizlere bırakılması, su kaynaklarının tüketilmesi ve küresel ısınma insanın doğal çevre üzerindeki etkilerinin olumsuz sonuçları arasında gösterilebilir. Ancak barajlar yardımıyla enerji üretilmesi olumlu bir durumdur.

Notlarım

İNSANIN ETKİSİYLE DOĞAL ÇEVREDE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

İnsan, **sanayi, yerleşme, ulaşım, turizm, tarım** gibi faaliyetler ile doğaya müdahale eder. Bu müdahale neticesinde doğada önemli değişimler meydana gelir.

Hava Kirliliği : Yerleşme ve **sanayinin** yoğun olduğu alanlarda yeterli filtreleme ve arıtılma yapılmadan doğaya salınan gazlar ve partiküller havanın kirlenmesine neden olur. Isınma amacıyla **linyit, kömür** gibi fosil yakıtların yakılması hava kirliliğini artırır. Daha temiz enerji kaynakları olan **doğalgaz, jeotermal** kaynakların kullanılması hava kirliliğini asgari seviyeye indirir.

Küresel Isınma : İnsanoğlunun faaliyetlerine bağlı olarak atmosfere salınan aşırı derecede **gazlar** doğal dengeyi olumsuz yönde etkilemiştir. **Beseri** faaliyetlere bağlı olarak **sera** etkisi meydana getiren gazların oranı özellikle 20. Yüzyılın sonlarına oldukça artmıştır. Bu gazlarının oranının artması ile atmosferdeki sıcaklık değerleri normal seyrinin çok üstüne çıkmış, buzullar erimiş ve bir çok bölgede canlı hayatını olumsuz yönde etkilemiştir.

Toprak Kirliliği : Yeryüzünde nüfus artıka ve buna bağlı olarak sanayi tesisleri yaygınlaştıkça su kirliliği de artmıştır. **Kanalizasyon, sanayi tesisleri atık suları** başta olmak üzere herhangi bir **arıtma işlemine** tabi tutulmadan doğaya ulaşan atık sular büyük ölçüde **toprak kirliliğine** neden olmaktadır. Özellikle büyük **yerleşim merkezleri** ve **sanayi** merkezlerine yakın bölgelerde bu kirliliğin boyutları büyük ölçülere ulaşmaktadır.

Ses Kirliliği : İnsanı rahatsız eden seslerin tamamı **ses kirliliği** olarak adlandırılır. Teknolojinin hızla gelişmesi ile **kara taşıtları, sanayi tesisleri, iş makinelerinin** hızlı bir şekilde arttığı bölgeler ve özellikle büyük yerleşim birimleri dünya üzerinde gürültü kirliliğinin en yaygın olduğu alanlardır. Gürültü kirliliği insanı n psikolojik yönden etkileyerek çeşitli rahatsızlıklara neden olmaktadır.

Su Kirliliği: **Yerleşim merkezleri** ve **sanayi tesislerinde** ortaya çıkan katı atıklar herhangi bir önlem alınmadığı takdirde doğaya karışmaktadır. Bu atıklar doğal olarak belli bir süre sonra yer altı suyuna karışarak bu suların kirlenmesine neden olacaktır.

Aynı zamanda **tarım alanlarında** kullanılan bazı kimyasallar ile maden işletmelerinde ayrıştırıcı olarak kullanılan kimyasallar da yer altı yerüstü sularına karışarak bu suların kirlenmesine neden olmaktadır.

etkinlik

Notlarım

? Örnek 3

İnsanın yeryüzünde meydana getirdiği kirlilikler su kirliliği, toprak kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği gibi alt sınıflara ayrılır.

Gürültü kirliliğinin artmasında;

- I. Şehirlerin artması
- II. Teknolojinin gelişmesi
- III. Sanayinin gelişmesi

faktörlerinden hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

Çözüm 3

Yeryüzünde nüfusun artması ve büyük yerleşim birimlerinin ortaya çıkması gürültü kirliliğinin başlatmıştır. Ancak gürültü kirliliğini artıran asıl faktör teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak da iş makineleri sayısında meydana gelen aşırı artıştır. Teknolojinin hızla gelişmesi özellikle motorlu taşıtların üretimini çok büyük boyutlara ulaştırmıştır.

soru

1. İnsan, bazen doğal çevrenin uygun koşullar sunmadığı yerlerden, sahip olduğu teknolojiler sayesinde yararlanabilmektedir.

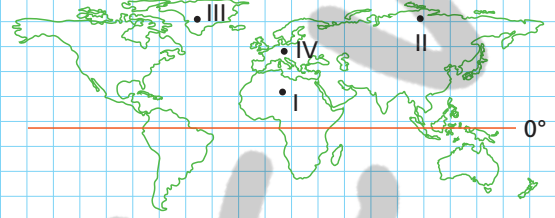
Bu duruma;

- I. Dağlık alanlarda yol, tünel, köprü yapılması
- II. Yüksek sıcaklık isteyen tarım ürünlerinin soğuk bölgelerde yetişmesi
- III. Doğu Anadolu Bölgesi'nde büyükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapılmaması
- IV. Nemli iklim bölgelerinde ahşap meskenlerin yaygın olarak görülmesi

Özelliklerinden hangileri örnek olarak gösterilebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) I ve IV
D) II ve IV E) III ve IV

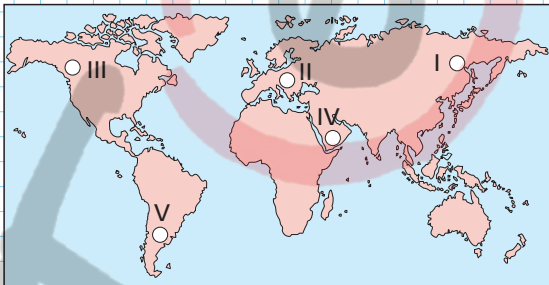
3. Doğal kaynakların yetersiz olduğu, yeraltı ve yer üstü zenginliklerinin çok az olduğu yerlerde insan faaliyetleri oldukça zor yapılır.

Haritaya bakarak, hangi merkezlerde insan faaliyetlerinin zor yapılmasında iklim özelliklerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız III B) I ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) I, II ve III

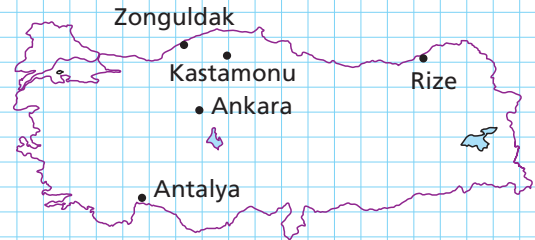
2. Yeryüzünde nüfusun artmaya başlamasıyla birlikte insanın doğa üzerindeki etkisi de artmıştır. Sanayi, ticaret, tarım, şehirleşme gibi faaliyetlere bağlı olarak insan tarafından tabiatta bazı değişimler meydana getirilmiştir. Bazı yerlerde yerleşmelerin daha yüksek kesimlerde yoğunlaşmıştır.

Yukarıdaki harita üzerinde belirtilen bölgelerden hangisinde böyle bir durum sözkonusudur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

- 4.

Yukarıdaki haritada gösterilen yerlerin hangilerininde şehirleşmeye bağlı olarak oluşan çevre kirliliği daha azdır?

- A) Zonguldak - Ankara
B) Zonguldak - Antalya
C) Kastamonu - Antalya
D) Rize - Kastamonu
E) Ankara - Rize

5. Doğal çevrenin insanlara sunduğu olanaklar yapılan faaliyetlerin çeşidini büyük ölçüde belirler.

Bu duruma, aşağıdakilerden hangisi örnek olarak gösterilemez?

- A) Bodrum, Marmaris, Fethiye gibi yerlerde kıyı (deniz) turizminin gelişmiş olması
 B) Otomotiv sanayinin Bursa, Adapazarı gibi yerlerde gelişmesi
 C) Gönen, Yalova gibi yerlerde kaplıca turizminin yapılması
 D) İç Anadolu Bölgesi'nde küçükbaş hayvancılığın gelişme göstermesi
 E) Doğu Karadeniz'de çay tarımının yapılması

6. Geniş ve derin akarsu vadilerinde kurulan dev barajların (Atatürk, Keban gibi) doğal ortama etkileri arasında;

- I. Kurulduğu arazinin yeomorfolojik görünümünü değiştirmeleri
 II. Tarımsal alanların ve yerleşim yerlerinin sular altında kalmasına neden olmaları
 III. Akarsuyun akış hızını artırmaları
 IV. Kuruldukları yerlerde havayı yumuşatmaları

İfadelerinden hangileri gösterilemez?

- A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve III
 D) II ve III E) III ve IV

7. Aşağıda verilenlerden hangisinde doğal çevrenin etkisi yoktur?

- A) Erzurum'da büyükbaş hayvancılık yapılırken, Konya'da küçükbaş havancılık yapılması
 B) Uludağ'da kayak turizminin gelişmiş olması
 C) Bandırma'da kümes hayvancılığının yapılması
 D) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde GAP'ın uygulamaya sokulması
 E) Rize'nin kırsal kesiminde ahşap meskenlerin yaygın olması

8. İnsanın kendine yaşama alanı olarak seçtiği doğal çevrede bazı değişiklikler yapması çevre sorunlarını beraberinde getirir.

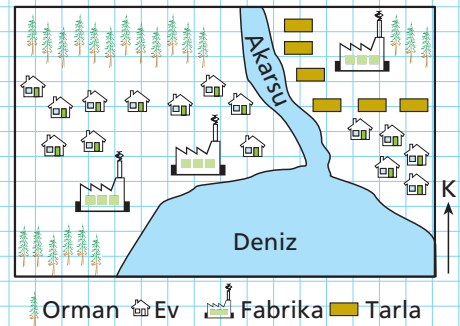
Buna göre,

- I. Kentleşme oranının artması
 II. Sanayi Devrimi ile beraber teknolojinin ilerlemesi
 III. Nüfus yoğunluğunun artması
 IV. İkel tarım metodlarının kullanılması

İfadelerinden hangileri çevre sorunlarını oluşturan durumlar arasında gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve IV
 D) II ve IV E) I, II ve III

9. Aşağıdaki şekilde bir yörenin beşeri ve coğrafi özellikleri gösterilmiştir.

Bu yörede kurulan fabrikaların arıtma tesisleri yeterli olmadığına göre, yöre ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yörede bulunan akarsuyun tarım alanlarında sulama amaçlı kullanılması tehlikelidir.
 B) Yörede bulunan köyde asit yağmurlarının görülme ihtimali fazladır.
 C) Yörede kurulan fabrikaların doğal çevreye verdikleri zarar, yürütülen ekonomik faaliyete göre değişir.
 D) Yörenin doğusunda çevre kirliliği daha fazladır.
 E) Fabrikalardan denize karışan atıklar, denizdeki canlı sayısının azalmasına yol açar.

CEVAP ANAHTARI

1. Ünite

Konu Değerlendirme Testi - 1

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cevap	C	E	E	D	B	B	A	B	A	E

Konu Değerlendirme Testi - 2

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Cevap	A	B	B	A	C	D	A	C	B	A	B	D	C

Konu Değerlendirme Testi - 3

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Cevap	A	B	E	C	B	E	A	B	E	E	B	E

Konu Değerlendirme Testi - 4

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	E	C	E	D	E	A	D	B	E	A	A

Konu Değerlendirme Testi - 5

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Cevap	E	E	C	B	D	A	A	E	B	A	E	C	B	D	C

Konu Değerlendirme Testi - 6

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8
Cevap	B	A	E	C	A	E	D	C

Konu Değerlendirme Testi - 7

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	E	B	C	D	A	C	E	C	D	A	C

Konu Değerlendirme Testi - 8

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cevap	D	D	E	C	C	A	C	E	A	C	D

Konu Değerlendirme Testi - 9

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Cevap	A	D	E	A	B	B	E	A	C	D	B	E	D	E

2. Ünite

Konu Değerlendirme Testi

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Cevap	D	B	B	D	A	C	E	A	B

3. Ünite

Konu Değerlendirme Testi

Soru No	1	2	3	4	5	6	7
Cevap	D	E	E	B	B	B	A

4. Ünite

Konu Değerlendirme Testi

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8
Cevap	E	C	D	C	D	C	B	B

5. Ünite

Konu Değerlendirme Testi

Soru No	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Cevap	A	D	E	D	B	B	C	E	D